

**Костенко Олександр Миколайович**  
*кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри обліку і оподаткування,  
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

**Райковська Інна Тадеушівна**  
*кандидат економічних наук, доцент,  
завідувачка кафедри обліку і оподаткування,  
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

**Шпак Валентин Аркадійович**  
*доктор економічних наук, професор,  
професор кафедри обліку і оподаткування,  
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-18>

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАКСЕОЛОГІЯ АУДИТУ ОПОДАТКУВАННЯ: ГЕНЕЗИС, ТЕНДЕНЦІЇ, ВЕКТОР РОЗВИТКУ**

Актуальність теми дослідження. Реформування податкової системи України, часто суперечливе нормативне регулювання, нові аспекти податкових розрахунків і відображення їх в обліку та звітності значною мірою вплинули на методику та організацію аудиту взагалі та аудиту оподаткування підприємств зокрема, його види і роль у контексті загальної системи податкового контролю та податкового адміністрування, значення для клієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснення аудиту оподаткування вимагає спеціальних знань та навиків аудиторів, обґрунтуванню яких присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Проте, в їх працях недостатньо розкриті проблемні питання від визначення сутності аудиту оподаткування підприємств, його мети та завдань, загальних основ організації та послідовності виконання – до конкретних методик перевірки за

основними видами податкових платежів та зборів, що визначені Податковим кодексом України й іншими законодавчими актами.

Мета дослідження. Дослідити теоретико-методологічні засади обґрунтування аудиту оподаткування та організаційно-практичні положення його застосування.

Виклад основного матеріалу. Історичні підвалини генезису аудиту оподаткування полягають в тому, що він виступає однією з форм податкового контролю, який визначається як система заходів, що вживаються контролюючими органами (до яких можна віднести і незалежні аудиторські фірми) з метою контролю нарахування та сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та інших видів перевірок, визначених законодавством.

Тенденційність наукових розвідок сутності аудиту оподаткування узаasadнює його як незалежну аудиторську перевірку правильності та повноти нарахування і своєчасності сплати податків, стану їх бухгалтерського та податкового обліку, підтвердження достовірності податкової звітності та податкових аспектів фінансової бухгалтерської звітності, контроль за дотриманням податкової політики та дисципліни, а також експертиза податкових ризиків і виявлення резервів зниження податкового тиску на бізнес.

Вектор розвитку аудиту оподаткування обумовлює наукові дискусії загального контексту, що зазначені перевірки, маючи важливе значення для їх замовників (конкретних суб'єктів господарювання), відіграють також вагомий роль для задоволення суспільних інтересів у потребі достовірних даних про реальний стан податкових розрахунків та надходжень до бюджету [2, с. 117–141; 3, с. 57–72; 6, с. 44–75].

Звідси, на нашу думку, основними складовими мети аудиту оподаткування є: оцінка правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати до бюджету податків, зборів та платежів; висловлення незалежної думки та надання аудиторського висновку про достовірність фінансової бухгалтерської та податкової звітності; попередження можливих штрафів, пені, інших фінансових санкцій

та судових позовів, пов'язаних з порушеннями податкового законодавства; надання замовнику (як правило, керівництву підприємства клієнта) обґрунтованих пропозицій щодо оптимізації оподаткування його діяльності.

Для досягнення визначеної мети в процесі аудиту оподаткування підприємств повинні вирішуватися (комплексно або за визначеним переліком) такі завдання [4; 5]: контроль правильності взяття на облік юридичних осіб і їх відокремлених підрозділів в органах податкової служби; перевірка дотримання клієнтом податкового законодавства; оцінка правильності визначення об'єкта оподаткування; перевірка застосованої бази оподаткування; підтвердження правильності визначеного переліку податків і обов'язкових платежів та застосованої ставки податку та податкових пільг із урахуванням корпоративної структури, видів діяльності та відносин із контрагентами; перевірка якості ведення податкового обліку та податкових аспектів фінансового обліку, а також зіставність і відповідність їх даних, підтвердження облікових записів належними первинними документами; перевірка порядку обчислення податку клієнтом; підтвердження правильності віднесення податкових розрахунків до відповідного податкового періоду; контроль за дотриманням строків та порядку сплати податку; перевірка строків і порядку подання звітності про обчислення і сплату податків, підтвердження її достовірності та відповідності даним первинного та зведеного обліку; постановка та відновлення податкового обліку; у разі самостійного виявлення підприємством помилок і неточностей у податкових розрахунках – контроль уточнених податкових декларацій та розрахунків, оцінка правильності нарахованих сум штрафних санкцій та донараховань до бюджету (або сум, що належать до повернення); податковий супровід, консультування клієнта з питань оподаткування в процесі перевірки; визначення необхідності внесення змін у застосовану клієнтом методику податкового обліку; участь у вирішенні спірних питань з податковими органами; оптимізація та планування оподаткування існуючих видів діяльності; розроблення

рекомендацій та пропозицій зі створення системи внутрішнього контролю підприємства за правильністю нарахування і сплати податків та зборів; консультації з питань ведення податкового обліку, складання звітності, податкової декларації; діагностика проблем оподаткування при здійсненні економічної діяльності; виявлення і реалізація податкових резервів (захист від податкових ризиків), розроблення рекомендацій щодо повного та правильного використання податкових пільг; експертиза актів, рішень та дій податкових органів; представлення та захист інтересів клієнта у суді у спорах із податковими органами; допомога при перевірках податкових розрахунків правоохоронними органами.

Оскільки аудит оподаткування в основному спрямовано на удосконалення і точність податкових розрахунків клієнта, то до головних його функцій потрібно віднести такі [1, с. 18–23]: попередження зловживань, шахрайства у податковій галузі; виявлення і виправлення помилок у податкових розрахунках і звітності клієнта; розроблення рекомендацій підприємству-клієнту щодо податкового планування і податкової політики, оптимізація оподаткування; сприяння підвищенню ступеня довіри користувачів інформації до перевіреної податкової звітності.

Реалізація перелічених завдань аудиту оподаткування підприємств передбачає виділення різних його видів, які визначаються характером аудиторського завдання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи розглянуті теоретико-методологічні засади обґрунтування аудиту оподаткування та організаційно-практичні положення його застосування необхідно зазначити, що аудит оподаткування як галузь знань та наукова дисципліна передбачає опанування теоретичних основ із організації та методології аудиту, практичних навичок їх застосування щодо ефективного використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів підприємства у власній господарській діяльності й попередженні порушень чинного законодавства.

У зв'язку з цим, основними завданнями для фахівців з аудиту оподаткування є праксеологічні положення, що передбачають: засвоєння методичних підходів до аудиту оподаткування підприємств; формування контрольно-аналітичного мислення; застосування контрольних процедур щодо діагностики фактичного стану об'єкта аудиту та оцінки й узагальнення їх результатів; удосконалення професійної діяльності аудиторів з даного напрямку; розкриття особливостей організації, документування та методичних прийомів здійснення податкового аудиту в розрізі окремих податків; оволодіння знаннями щодо окремих вимог Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг при виконанні окремих завдань аудиту оподаткування підприємств та надання аудиторських послуг в галузі оподаткування; застосовування теоретичних знань при вирішенні конкретних практичних аудиторських завдань.

### **Література:**

1. Петрик О.А., Давидов Г.М., Редько О.Ю та ін. Аудит оподаткування підприємств : навч. посіб. / за заг. ред. О.А. Петрик; передм. Т.І. Єфименко. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 352 с.
2. Бардаш С.В., Костенко О.М., Краєвський В.М. Економічна синталітика філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / за заг. ред. С.В. Бардаша. Київ : ЦП Компрінт, 2017. 225 с.
3. Савчук В.К., Костенко О. М., Краєвський В.М Інформаційно-аналітичний процес праксеологічний підхід : монографія / за заг. ред. В.К. Савчука. Київ : видавництво «Вік Принт», 2013. 204 с.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.02.2024).
5. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-XII (із змінами та доповненнями). База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> (дата звернення: 20.02.2024).
6. Рядська В.В. Аудит в системі економічних відносин України: сучасний стан та концепція розвитку : монографія. Чернігів : Видавець: Лозовий В.М., 2014. 472 с.